

Т.С. Яровенко, к.е.н., доц., докторант
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ІНВЕСТИЦІЙНИЙ» ТА «ІННОВАЦІЙНИЙ» РОЗВИТОК СФЕРИ ОСВІТИ

Метою дослідження є виявлення особливостей понять «інвестиційний» та «інноваційний» розвиток сфери освіти й встановлення їх співвідношення, що через необхідність визначення стратегічних альтернатив є актуальним. У процесі дослідження для встановлення сутності й особливостей термінів, вдосконалення понятійно-категоріального апарату інвестиційного менеджменту в умовах освітньої сфери використано методи теоретичного узагальнення і порівняння, аналізу та синтезу, метод наукової абстракції, системний підхід. Досліджено трактування та особливості застосування понять «інвестиційний» та «інноваційний» розвиток сфери освіти, що є різними за змістом (об'єктами, рушійними силами та умовами) поняттями. Їх повне відокремлення недоцільно через те, що «інвестиційний» розвиток забезпечує подальший «інноваційний» та є його головною умовою. Об'єднання цих категорій під час досліджень залишає за межами ті аспекти інвестиційної діяльності, які не є «інноваційними». Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні визначення поняття «інвестиційний розвиток сфери освіти», його особливостей й відмінностей від «інноваційного». Практична значущість отриманих результатів полягає у забезпеченні більш повного впровадження положень «Національної доктрини розвитку освіти» в діяльності суб'єктів освітньої сфери.

***Ключові слова:** інвестиції; інновації; розвиток; сфера освіти; інноваційна форма інвестиції.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Сучасне бачення процесу надання освітньої послуги та ролі освіти у забезпеченні соціально-економічного розвитку держав й людства в цілому є поштовхом для радикальних змін в умовах функціонування освітніх сфер багатьох країн світу. Більшість документів стратегічного характеру сфери освіти світової спільноти зазначають її прискорений інноваційний розвиток як основний пріоритет загальнодержавної та регіональної освітньої політики. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність розвитку інвестиційних процесів як головного ресурсу інноваційних змін.

Дискусійним у сучасній економіці й досі залишається питання співвідношення понять «інвестиції» та «інновації» в контексті розвитку, що є актуальним й для освітньої сфери через необхідність визначення її стратегічних альтернатив. Обидва терміни є економічними (характеризуються певними витратами та результатами), соціальними (мають певний соціальний ефект) та правовими (підлягають регулюванню з боку держави та інших органів управління) категоріями, але попри наявність спільних рис вони мають певні особливості, які є визначальними при розробці заходів регулюючого впливу.

Основні напрямки інноваційного розвитку навчальних закладів, впровадження інновацій в освіту та управління їх здійсненням містяться у роботах таких науковців, як К.Ангеловські, Л.Вашенко, О.Козлова, Н.Артикуца, М.Поташник, О.Арламов, М.Бургін, В.Журавльов, Н.Юсуфбекова, А.Ніколс, Г.Герасимова, Л.Ілюхіна, І.Беха, Л.Даниленко, І.Дичківська, М.Кларіна, О.Пехота, О.Попова, Л.Подимова, А.Прігожина, В.Сластьоніна, А.Хуторський та ін. Окремі аспекти фінансування освіти, його результативності та ефективності завжди перебували у центрі уваги провідних науковців. Зокрема, їх досліджували Г.Бекер, Й.Бескид, Т.Боголіб, Є.Бойко, О.Грішнова, В.Грушко, Б.Даниленко, В.Жамін, І.Каленюк, В.Ковальов, Р.Кігель, В.Куценко, М.Малик, В.Савченко, С.Шекшня, С.Шолудченко, Л.Щербак, А.Чугуєв та ін. Більшість наукових праць цих вчених присвячено проблемам пошуку нових шляхів найбільш ефективного розподілу бюджетних коштів, удосконаленню планування витрат на освіту, розробці сучасних підходів до управління навчальними закладами тощо. Але, незважаючи на велику кількість досліджень у цьому напрямі, й нині відсутні єдині підходи до визначення понять «інноваційний» та «інвестиційний» розвиток, що мають певні специфічні особливості та властивості. Так, попри проголошення у нормативно-правових джерелах необхідності формування багатоваріантної інвестиційної політики в освіті з використанням кардинально нових підходів, термін «інвестиційний розвиток», що є результатом її впровадження, не використовується.

Далі йдеться про систематизації теоретико-методологічних підходів сучасних українських і зару © Т.С. Яровенко, 2015 виявлення особливостей «інвестиційного» розвитку освітньої сфери та його співвідношення із «інноваційним» освітнім розвитком.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Класичним підходом, що міститься у працях таких вчених, як О.Дацій, В.Свтушевсько, С.Ілляшенко, М.Пашути, С.Пирожков, Л.Федулова, Р.Фатхутдінов,

М.Йохна, В.Стадник та інших, є розгляд інвестиційної та інноваційної діяльності окремо, як специфічних, що мають свої особливості. Так, наприклад, Д.Черваньов та Л.Рейкова виділяють основні структурні джерела економічного розвитку країни: чинники виробництва, інвестицій та інноваційної діяльності [12].

На сьогодні, в зв'язку із актуалізацією інноваційних процесів у суспільному житті та економіці, більшість дослідників розглядають інвестиційну та інноваційну діяльність у взаємозв'язку, не розмежовуючи ці поняття. Так, не можна не погодитись з думкою дослідників, зокрема А.Череп, С.Маркова [13, с. 155] та М.Гамана, які наголошують на нерозривності цих понять, адже «інновації» не можуть існувати без «інвестицій» [1, с. 326]; В.Семенової, яка вважає, що лише інноваційний підхід надає інвестиціям належного «забарвлення» та призводить до досягнення максимального ефекту [10]. Б.Кузик та

Ю.Яковець зазначають, що «інвестиції – це необхідна умова для здійснення інновацій, їх живе тіло, а інновації – це душа інвестицій» [5, с. 375]. М.Гончарова вважає, що «інвестиції» та «інновації» слід розглядати не окремо, а в комплексі, що призводить до необхідності побудови інноваційно-інвестиційної моделі, яка поєднує принципи, методи та механізми реалізації, критерії прийняття інноваційно-інвестиційних рішень [2, с. 68].

При цьому існують протилежні погляди на те тому, що є першочерговим: «інвестиції» чи «інновації». Частина фахівців (В.Горник, Н.Дацій, С.Слава, П.Сегварі, Р.Моркунайге, Л.Калініченко, А.Кузнєцова, М.Леснікова, Є.Маказан, О.Рожко, В.Осецький та інші) вважають першочерговим – «інвестиції». У той час як інші науковці (І. Кінаш, А. Череп, М. Брусенко, П. Литвин, Т. Овчаренко, І. Лобас, Г. Швецова, І. Кушнір, Ю.Чепурна, В. Ільчук, В. Кузьмінський, І. Скороход, В. Гусєв, Г.Смоквіна, У. Сторожилова, О. Субочев, В. Чорнобаєв та ін.) роблять акцент на «інноваційній» складовій. Наприклад, А.Череп вважає, що доцільним є використання терміна «інноваційно-інвестиційна діяльність», який більш детально пояснює значення «інноваційна діяльність», тобто розкриває завдяки якому ресурсу буде отриманий максимальний ефект [13, с. 156]. Крім того, існує третій підхід (А. Гальчинський, В.Геєць, А.Кінаш, В.Семиноженко [3, с. 148–152]), за якого терміни «інноваційно-інвестиційна» та «інвестиційно-інноваційна» діяльність є синонімами із рівнозначними аспектами.

Постановка завдання (формулювання мети статті). Метою статті є встановлення співвідношення понять «інвестиційний» та «інноваційний» розвиток сфери освіти, виявлення основних властивостей й особливостей застосування категорії «інвестиційний розвиток» у освітньому менеджменті.

Викладення основного матеріалу. Спираючись на Закон України «Про інноваційну діяльність», «інновації у сфері освіти» або «освітні інновації» можна трактувати як новостворені (застосовані) та (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукцію або послуги, організаційно-технічні рішення (виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру), що істотно підвищують якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу.

У той же час, найбільш доречним буде розуміння «освітніх інвестицій» як господарських операцій з вкладення грошових, інших матеріальних та нематеріальних активів (послуг, інформації та ін., що мають грошову оцінку) в об'єкти освітньої діяльності з метою забезпечення навчального процесу (в просте й розширене відтворення, інновації).

Отже, на нашу думку, повне відокремлення даних категорій недоцільне, адже «інноваційний розвиток», оновлення, модернізація та інше не відбудеться без інвестиційної підтримки. Процес створення та введення інновацій неможливий без ресурсного забезпечення, основу якого складають інвестиції. У той же час повне об'єднання цих категорій залишає за межами дослідження ті аспекти інвестиційної діяльності, які не є «інноваційними», що протирічить принципам «системності» та «комплексності» наукового дослідження.

На нашу думку, поєднання даних категорій може утворювати різні за характеристиками економічні моделі:

- інноваційно-інвестиційну, що характеризує здійснення інвестиції в інновації (ігноруючи при цьому неінноваційні напрями інвестування);
- інвестиційно-інноваційну, що характеризує використання інноваційних підходів, механізмів щодо інвестиційної діяльності (ігноруючи при цьому класичні, традиційні підходи щодо інвестування).

Отже, всі ці підходи обумовлені метою та завданнями певних досліджень, які розглядають інвестиційні та інноваційні процеси у різних аспектах за певних умов. На нашу думку, з огляду на застосування даних категорій у сфері освіти, першочерговим є поняття «інвестиція», отже задля вдосконалення інвестиційної складової розвитку освіти мова повинна йти про «інвестиційний розвиток». Крім того, саме ця складова загального поняття «розвиток сфери освіти» надасть можливість втілювати у життя аспекти інших видів розвитку освіти, зокрема, інноваційного, соціального, інформаційного та ін.

На нашу думку, підхід В.Семенової [10], що полягає у тому, що спочатку виникає нова ідея, яка поступово трансформується в «інновацію», а потім вже здійснюється пошук джерел фінансування для перетворення ідеї у новий продукт чи послугу, є недоцільним. Освітня політика, заснована на такому підході, не забезпечує розвиток сфери в цілому, про що свідчить невтішна статистика впровадження

освітніх інновацій. За наявності достатнього інноваційного потенціалу педагогічного персоналу та освітніх установ більшість інноваційних ідей не знаходять реалізації через брак коштів та відсутність дієвих механізмів інвестування.

Крім того, якщо розглядати структуру напрямів розвитку освітньої сфери, можна зазначити, що більшість напрямів інвестування досить важко назвати «інноваційними» у класичному розумінні цього поняття. Освітні заклади найчастіше потребують фінансування видатків, які забезпечать їх подальше функціонування в цілому, а інноваційний аспект вкладень при цьому відходить на другий план. Нині в Україні впровадження інновацій в освіту не призводить до «інноваційного розвитку вітчизняної освіти», інноваційні зрушення є недостатніми та не заміщують консервативні підходи.

Залучення інвестицій у сферу освіти є ключовим аспектом, що забезпечує її розвиток, а залучення інвестицій в освітні інновації – пріоритетний напрям, який забезпечує інноваційний розвиток цієї сфери. Отже, «інвестиційний» розвиток забезпечує подальший «інноваційний» та є головною його умовою. Тобто «інноваційний розвиток» сфери освіти повинен бути окремим, не менш актуальним напрямом наукових досліджень.

Зазвичай, коли використовується категорія «інноваційний розвиток освіти», на увазі мається рівень впровадження педагогічних інновацій, участь вищих навчальних закладів у інноваційній діяльності або залучення інновацій до освітньої галузі. В.Химинець [11, с. 92–94] вважає, що «інноваційний розвиток освіти слід розуміти як комплекс створених та запроваджених організаційних та змістових нововведень, розвиток низки факторів та умов, необхідних для нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи». Ю.Янісів трактує «інноваційний розвиток сфери освіти як комплексну діяльність, що пов'язана зі створенням, освоєнням та реалізацією нових форм навчання, нових, більш досконалих механізмів управління навчальними закладами, новими освітніми послугами тощо» [14]. Але ці визначення є недостатньо точними через надання фрагментальної картини процесу «розвитку», акцентуючи увагу лише на засобах, що його забезпечують, – інноваціях. Більш повне визначення цього поняття надано фахівцями Інституту педагогіки НАПН України у «Концепції інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу» [4]: «інноваційний розвиток сучасного загальноосвітнього навчального закладу – це цілеспрямований і незворотний процес, що забезпечує якісні зміни, перехід до нового якісного стану, який здійснюється переважно за допомогою цілеспрямованого внесення в діяльність закладу якісно нових елементів, їх взаємозв'язків і характеристик». Інновації та нововведення є умовою і змістом якісних змін у діяльності навчального закладу. З огляду на наведені визначення, «інноваційний розвиток» є наслідком змін, у ролі яких виступають інновації та нововведення, що забезпечують оптимальний і сталий розвиток навчального закладу. Отже ототожнення його з «інвестиційним розвитком» є недоцільним.

На нашу думку, «інвестиційний розвиток сфери освіти» – це незворотній циклічний процес переходу від одного якісного стану інвестиційної діяльності у сфері освіти до іншого за рахунок систематичних (кількісних, якісних та структурних) змін (джерел її фінансування, способів, механізмів й підходів залучення та використання інвестиційних ресурсів) у просторі та часі під впливом зовнішніх (інвестиційна та загальноосвітня державна політика, зміни умов функціонування освітньої сфери тощо) і внутрішніх (інвестиційні потреби та можливості тощо) факторів відповідно до визначеної мети при збереженні системної якості та цілісності.

Отже, «інноваційний розвиток» є переходом об'єкта (у нашому випадку – сфери освіти) до нового якісного стану за допомогою цілеспрямованого внесення в діяльність закладу якісно нових елементів – інновацій, їх взаємозв'язків і характеристик. Зміни, які є джерелом розвитку, мають якісні характеристики, на відміну від «інвестиційного розвитку», що відбувається за рахунок кількісних, якісних та структурних змін джерел фінансування, способів, механізмів й підходів залучення та використання інвестиційних ресурсів. Об'єктом, що розвивається у цьому випадку, є інвестиційна діяльність певних навчальних закладів та сфери освіти в цілому.

Слід зазначити, що у межах «інвестиційного розвитку» достатня увага повинна приділятися інноваційній формі освітніх інвестицій як найвпливовішому фактору розвитку сфери освіти в цілому. Тобто, взаємодія «інвестицій» та «інновацій» у сфері освіти відображається через інноваційну форму освітніх інвестицій. Інноваційна спрямованість інвестицій при цьому є пріоритетом політики у сфері освіти України, але досягти високої концентрації інвестицій в освітні інновації можна лише за умов вирішення поточних проблем накопичення достатнього обсягу фінансових ресурсів, відповідного мотивування інвесторів тощо.

Отже, з огляду на складність й специфіку національної сфери освіти, увагу доцільно приділити перш за все «інвестиційному розвитку», що надасть змогу більш детально конкретизувати окремі його складові, в т. ч. й «інноваційну». Такий підхід продиктовано практичною доцільністю й необхідністю розробки інвестиційного забезпечення перетворень у сфері освіти України. Крім того, саме «інвестиційний розвиток» є найефективнішим механізмом виведення сфери освіти з кризового стану.

Але освітньому інвестиційному розвитку в Україні, як явищу, практично не приділяють увагу у наукових дослідженнях та документах стратегічного для сфери освіти характеру. Недоліками інвестиційної діяльності у галузі освіти, що зумовлюють практичну відсутність її інвестиційного розвитку в Україні, є: надмірна розпорошеність інвестиційних коштів через величезну кількість та низьку ефективність інвестиційних проектів, що, зазвичай, не мають стратегічного (зокрема, інноваційного) характеру; прорахунки інституціонального та нормативно-правового забезпечення інвестиційних процесів (відсутність «інституціональних сигналів» для інвестицій) тощо.

Особливостями «інвестиційного розвитку» як процесу є те, що у своїй основі він може мати не лише еволюційні, але й революційні зміни. Наприклад, впровадження освітніх реформ, наслідком яких є стрибкоподібні зміни, про що свідчить сучасний стан сфери освіти України. «Інвестиційний розвиток» має процесний характер, отже його характеризують зміни у часі. Крім того, через певну інерційність освітньої сфери присутній певний часовий лаг між імпульсом інвестиційного розвитку (наприклад, надання фінансової автономії навчальним закладам) та відповідними змінами їх інвестиційної діяльності. Більшість дослідників не приділяє уваги аспекту змін (під час інвестиційного розвитку) у просторі та часі, що, на нашу думку, є суттєвим упущенням. Просторове охоплення змінами інвестиційної діяльності освітніх закладів повинне бути одним з пріоритетів інвестиційного розвитку, що обумовлено наявною непропорційністю (концентрацією) інвестиційних ресурсів в освітній сфері України.

А.Ніколаєв зазначає, що процес інноваційного розвитку має дві головні складові: реалізацію інноваційних проектів і розвиток інноваційного потенціалу [6, с. 27]. Так, за аналогією, безперечно «інвестиційний розвиток сфери освіти» теж характеризують процеси нагромадження інвестиційного потенціалу та його використання (шляхом реалізації інвестиційних проектів). Але «інвестиційний розвиток» не завжди призводить до збільшення інвестиційного потенціалу окремих освітніх установ, адже він може мати й регресивну спрямованість (що зменшує потенціал). Особливістю освітньої сфери є необхідність свободи суб'єктів освіти у використанні інвестиційного потенціалу (що підтверджується світовою практикою). Так, наприклад, державна освітня політика Фінляндії запорукою розвитку визначає складання навчальних програм самими школами, що спрямовані на поліпшення роботи вчителів і дозволяють визначити потенційні можливості шкіл [8], що визначатиме й спрямованість інвестиційних потоків.

Необхідність керування інвестиційним розвитком сфери освіти обумовлена недостатністю самоорганізації такого розвитку. Крім того, у кризових умовах, зокрема світової освітньої кризи, розвиток більшості національних освітніх систем, в т. ч. економічно розвинених країн, виявляється непрогнозованим і некерованим.

Не можливо не погодитись з Б.Санто у тому, що розвиток повинен бути стратегічно керованим [9, с. 5–15]. Отже, вирішення проблем такого розвитку можливе лише за рахунок впровадження інвестиційної стратегії, розробленої для загальнодержавного й регіональних рівнів, окремих навчальних закладів на підставі визначення інвестиційних пріоритетів, що відповідають напрямам розвитку сфери освіти в цілому. Державні органи управління освітньою сферою, освітні установи та інвестори не просто коригують і спрямовують інвестиційний розвиток освітньої сфери, а формують його зміст, структуру, визначають стратегічні напрями в цілому. Як наслідок, державна стратегія інвестиційного розвитку освіти забезпечує здійснення соціально-економічних освітніх інвестицій, що мають визначальне значення для забезпечення економіки знань й розвитку суспільства.

С.Ніколаєнко [7, с. 23] зазначає, що «інноваційний розвиток освіти» здійснюється на засадах педагогічної інноватики, а управління ним – на засадах менеджменту освітніх інновацій та інноваційного менеджменту. Під «управлінням інноваційним розвитком національної системи освіти» він розуміє «процес швидкозмінюваного системного впливу суб'єктів управління (керівників закладів і установ освіти) на об'єкти управління (фінансова діяльність – витрати на освіту, інвестиції; організаційна діяльність – тривалість навчання, поява нових організаційних структур; кадрова робота – рівень кваліфікації педагогічних працівників; навчально-виховна діяльність – співвідношення кількості учнів і вчителів), з метою їх упорядкування, збереження якісної специфіки, вдосконалення та розвитку» [7, с. 106–107]. Враховуючи недоліки цього трактування, за його аналогією «управління інвестиційним розвитком сфери освіти», на нашу думку, слід трактувати як процес системного впливу суб'єктів управління (органів саморегулювання закладів освіти, загальнодержавних органів управління освітою, органів управління освітою підпорядкованих місцевим органам державної виконавчої влади й громадського самоврядування) на об'єкти управління (інвестиційну діяльність певних навчальних закладів та сфери освіти в цілому) шляхом їх упорядкування задля збереження системної якості та цілісності відповідно до визначеної мети.

Таким чином, основою «інвестиційної політики у сфері освіти» є її «інвестиційний розвиток», який досягається за рахунок змін механізмів, підходів й джерел залучення та використання інвестиційних ресурсів освітніми установами, управління інвестиційними процесами; узгодження інвестиційних потреб з метою інвестиційного розвитку; змін щодо мотиваційних стимулів залученні інвестицій; прийняття

інвестиційних рішень відповідно до інвестиційної стратегії, що розробляється на мікро-, мезо- і макрорівнях освітньої системи.

Основними напрямками інвестиційного розвитку сфери освіти в Україні, на нашу думку, можуть стати:

- «інтенсивне зростання» – збільшення обсягів та масштабів залучення та використання інвестицій;
- внутрішні системні зміни із використанням інвестиційних ресурсів суб'єктів освітньої сфери;
- використання запозичених інвестиційних ресурсів, що передбачає тісний зв'язок із зовнішнім середовищем;
- перерозподіл інвестиційних ресурсів із зосередженням їх на пріоритетних напрямках;
- припинення інвестування неефективних напрямів, або його переорієнтація;
- «розвиток інвестиційних освітніх проєктів» шляхом вдосконалення методологічних основ їх обґрунтування з урахуванням особливостей освітньої сфери, вимог освітнього інвестиційного ринку (зокрема, інноваційної спрямованості), інвестиційних потреб навчальних установ;
- «розвиток освітнього інвестиційного ринку», що, наприклад, може відобразитися у виникненні нових потенційно цікавих для інвестора освітніх сегментів, залученні раніше не охоплених;
- диверсифікація інвестиційної діяльності за рахунок можливості маневрування інвестиційними ресурсами на різних рівнях управління;
- інтеграція інвестиційних можливостей: горизонтальна інтеграція – об'єднання суб'єктів освітньої сфери з метою спільного інвестування; вертикальна інтеграція – об'єднання за ланцюгом «держава–інвестор–споживач».

Кожен з запропонованих шляхів розвитку передбачає певний інструментарій інвестування відповідно до специфіки освітньої сфери.

Висновки та і перспективи подальших розвідок. Таким чином, на нашу думку, по-перше, «інвестиційний» та «інноваційний» розвиток сфери освіти є різними за змістом (об'єктами, рушійними силами та умовами) поняттями, що обумовлюють розробку та впровадження певної інвестиційної та інноваційної політики у цій сфері на різних її рівнях.

По-друге, повне відокремлення цих категорій недоцільне, адже «інноваційний розвиток», оновлення, модернізація та інше не відбудеться без інвестиційної підтримки. «Інвестиційний» розвиток забезпечує подальший «інноваційний» та є головною його умовою.

По-третє, повне об'єднання цих категорій залишає за межами дослідження ті аспекти інвестиційної діяльності, які не є «інноваційними».

По-четверте, в умовах сфери освіти України, перш за все увагу доцільно приділити саме «інвестиційному розвитку», що продиктовано практичною доцільністю й необхідністю розробки інвестиційного забезпечення інноваційних перетворень.

По-п'яте, «інноваційний розвиток» сфери освіти повинен бути окремим, не менш актуальним напрямом наукових досліджень.

Подальші дослідження доцільно здійснювати у напрямку оптимізації показників економічного розвитку освітніх установ; розроблення рекомендацій щодо удосконалення оцінювання та регулювання інвестиційного розвитку сфери освіти в цілому; формування дієвої системи мотивування інвесторів та суб'єктів освітньої сфери у дотриманні принципів, які сприяють підвищенню рівня її інвестиційної активності. Отже, завданням сьогодення є розробка моделей, методик і форм інвестиційного розвитку, які найповніше відповідали б вимогам сучасності.

Список використаної літератури:

1. *Гаман М.В.* До проблем термінології в законодавстві про інновації / *М.В. Гаман* // Науковий часопис Хмельницького інституту регіонального управління та права з питань правознавства, управління та економіки. – 2003. – № 3–4. – С. 323–326.
2. *Гончарова М.Л.* Інноваційно-інвестиційна модель розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу / *М.Л. Гончарова* // Вісник Сумського нац. аграр. ун-ту / Науково-методичний журнал. – 2008. – Вип. 8/2 (32). – С. 66–72.
3. Інноваційна стратегія українських реформ : монографія / *А.С. Гальчинський, В.М. Гець, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко*. – К. : Знання України, 2002. – 326 с.
4. Концепція інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Інститут педагогіки НАПН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://undip.org.ua/info/advert.php/kontseptsiya-innovatsiyogo-rozvytku-zagalnoosvitnogo-navchalnogo-zakladu>.
5. *Кузык Б.Н.* Россия – 2050: стратегия инновационного прорыва : монография / *Б.Н. Кузык, Ю.В. Яковец*. – 2-е изд., доп. – М. : ЗАО «Экономика», 2005. – 624 с.

6. *Николаев А.* Инновационное развитие и инновационная культура / *А.Николаев* // Наука та наукознавство. – 2001. – № 2. – С. 27–29.
7. *Ніколаєнко С.М.* Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком освіти України : монографія / *С.М. Ніколаєнко*. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.
8. Основной куррикулум для общеобразовательной школы. Финляндия : пер. фонда «Сорос Казахстан». – 56 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eac.soros.kz/index.php?id=33>.
9. *Санто Б.* Сила инновационного саморазвития / *Б.Санто* // Инновации. – 2004. – № 2. – С. 5–15.
10. *Семенова В.Г.* Інноваційно-інвестиційний розвиток як основа конкурентоспроможності промислових підприємств : монографія / *В.Г. Семенова, М.В. Обертайло* // Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. *О.Г. Янкового*. – Одеса : Атлант, 2013. – С. 211–235.
11. *Химинець В.В.* Інноваційна освітня діяльність : монографія / *В.В. Химинець*. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.
12. *Черваньов Д.М.* Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України : монографія / *М.Д. Черваньов, Л.І. Рейкова*. – К. : Знання, КОО. – 1999. – 514 с.
13. *Череп А.В.* Теоретичні аспекти формування інноваційно-інвестиційної діяльності / *А.В. Череп, С.В. Маркова* // Інноваційна економіка. – 2011. – № 5. – С. 154–158.
14. *Янісів Ю.* Поняття та завдання «інноваційного розвитку освіти» / *Ю.Янісів* // Вісник інституту розвитку дитини / Серія : Філософія. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; редкол. *В.П. Андрущенко* та ін. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 23. – С. 140–144.

ЯРОВЕНКО Тетяна Сергіївна – кандидат економічних наук, докторант, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Наукові інтереси:

- надійність інвестиційних проектів;
- інвестування у сфері освіти.

E-mail: tsyarovenko@mail.ru.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2015.